

Geniale baanbreker met een snel geprikkeld penseel

Schilder en etser James Ensor werd in grote mate getekend door de eenzame jeugd die hij doorbracht in het fantasmagorische wereldje dat de souvenirwinkel van zijn ouders in Oostende was. Ook vandaag nog blijft hij in vele opzichten een mysterie. Zijn fascinatie voor het groteske en het macabere, zijn tragische mysticisme en zijn bijtende ironie blijven verbazen.

Het ‘Skelet bekijkt chinoiserieën’ (1885) luidt het begin in van een donkere periode bij Ensor, veroorzaakt door de afwijzing door zijn collega-schilders en critici en door zijn innerlijke en familiale strubbelingen. Het werk vormt een scharnierpunt in het oeuvre van de kunstenaar: enerzijds behoort het nog tot de reeks van intimistische en overladen burgerlijke interieurs, typisch voor zijn jeugdwerk, maar tezelfdertijd voert hij een nieuw personage op, het skelet, dat in zijn werk vaak zal terugkeren.

Het macabere dat plots binnendringt in het comfort van een gezellig interieur vormt de kracht van dit schilderij, dat wordt gestructureerd door de verticale lijnen van rollen behangpapier met ‘chinoiserieën’ als motief.

Volgens **Philippe Roberts-Jones**, ere-vaste secretaris van de Koninklijke Academie van België, professor aan de universiteit van Brussel en expert in de moderne kunst, “is het skelet bij Ensor zonder twijfel een bevestiging van het onvermijdelijke drama van de mens. Maar het is evengoed dynamisch, het leeft, lacht en danst zelfs, en het is perfect geïntegreerd in de wereld van de levenden. In dat opzicht wil hij de dood dus eerder om de tuin leiden.” Zoals de maskers, die Ensor achtervolgden in de souvenirwinkel van zijn ouders, ons de ware aard van de personages tonen – een mengeling van belachelijk en boosaardig – is het skelet voor de schilder een manier om zijn angst voor de dood te bedwingen.

“Ensor was wellicht de stoutmoedigste van alle toenmalige schilders.”

Een van de grootmeesters van het Europese expressionisme

“Dankzij de chinoiserieën kan Ensor spelen met kleur, een talent waarin hij zonder meer uitblinkt”, vertelt Philippe Roberts-Jones nog. “Hij was een colorist en een voorloper van het fauvisme. Door zijn expressionistische manier van werken leunt zijn stijl soms aan bij het abstracte. Ook met zijn lichtinval wil Ensor, naar het voorbeeld van Rembrandt of Goya, altijd iets uitdrukken.” Om Jean Cassou, tussen 1945 en 1965 de hoofdconservator van het Musée National d’Art Moderne in Parijs te citeren: “Ensor was een van de grootmeesters van het Europese expressionisme”.

Ensor was geniaal en visionair, een echte baanbreker. Vernieuwend in zijn thema’s, in zijn picturale taalgebruik, maar ook in zijn technieken: als etser met een enorme materiaal-kennis boort hij een breed palet van tonaliteiten aan.

Het werk was in het bezit van een Amerikaanse privéverzamelaar en werd midden jaren ‘90 bij een kunsthandelaar te koop aangeboden. Philippe Roberts-Jones,

toen voorzitter van het Erfgoedfonds van de Koning Boudewijnstichting, zag zijn kans: "Dat werk moest absoluut terug naar België komen, net als het 'Portret van Marguerite' van Khnopff".

Alfred Barr, de eerste conservator van het New Yorkse Museum of Modern Art (MOMA), verklaarde dat Ensor op het moment dat hij 'Skelet bekijkt chinoiserieën' schilderde, "van alle toenmalige schilders wellicht de stoutmoedigste was".

James Ensor, Skelet bekijkt chinoiserieën, 1885
Aankoop, 1995, Museum voor Schone Kunsten, Gent -
© Bollaert & Moortgat